

Chủ nghĩa bá quyền và cách ứng xử của nước nhỏ

16/05/2009 05:49 (GMT + 7)

(TuanVietNam)- Người ta thường nói về “tham vọng bá quyền” của các nước lớn như một lời cảnh báo đối với thế giới, nhất là các nước nhược tiểu. Ít người nói với chúng ta rằng tham vọng đó không phải là nguy cơ mà là một thực tế; và các nước nhỏ nên hết sức lưu ý để chuẩn bị và có thái độ ứng xử thích hợp.

Những "nạn nhân" không tránh khỏi của bá quyền

Bá quyền, theo nghĩa chung, được định nghĩa là quốc gia siêu cường duy nhất, mạnh tới mức chi phối tất cả các nước khác trong hệ thống - khu vực nếu là bá quyền khu vực, và thế giới nếu là bá quyền toàn cầu.

Từ trước đến nay, chưa một quốc gia nào trở thành bá quyền toàn cầu. Theo học giả người Mỹ John Mearsheimer, trở ngại chính là "khó khăn trong việc áp đặt quyền lực của mình lên một nước đối thủ nằm ngoài khu vực của mình". Ví dụ, Mỹ tuy là nước mạnh nhưng không thể khống chế châu Âu theo cách mà Mỹ áp dụng ở châu Mỹ.

Ngoài ra, nếu bị đại dương ngăn cách, các nước thường không có khả năng tấn công chống lại nhau: "Biển rộng là trở ngại lớn, phát sinh ra nhiều vấn đề triển khai lực lượng cho bên tấn công".

Mearsheimer lấy Anh và Mỹ làm ví dụ. Hai nước này chưa bao giờ bị một quốc gia lớn khác xâm lược. Cũng vì bị đại dương cản bước, mà Mỹ chưa bao giờ xâm lược châu Âu và Đông Bắc Á, còn Anh không cố gắng tấn công quân sự vào châu Âu lục địa.

Từ đây, Mearsheimer đưa ra một khẳng định: *Cách tốt nhất mà một nước lớn có thể trông đợi là trở thành bá quyền khu vực và kiểm soát các quốc gia kề cận nó, có chung đường biên giới với nó, các quốc gia mà nó có thể tiếp cận dễ dàng bằng đường bộ.*

Ở châu Á, với vị địa vị của Trung Quốc hiện nay, đất nước hơn một tỷ dân này có điều kiện để vươn lên thành bá quyền khu vực, và sẽ là một thực tế dễ hiểu, dễ lý giải nếu họ muốn chi phối, kiểm soát các quốc gia láng giềng, nhất là những nước có lợi thế về địa chính trị - địa kinh tế.

GS khoa học chính trị John Mearsheimer, ĐH Chicago (Mỹ). (Nguồn ảnh: wikipedia.org)

Trở thành bá quyền - ham muốn cố hữu và tất yếu trong quan hệ quốc tế

Thế giới đã có nhiều ví dụ về nỗ lực trở thành bá quyền khu vực. Mỹ là bá quyền khu vực ở Tây bán cầu suốt hơn một thế kỷ qua. Liên Xô chi phối các quốc gia Xô Viết cũ - và cả những nước thuộc khối XHCN Đông Âu - mãi cho tới khi tan rã. Trước đó nữa là Nhật Bản trước Thế chiến II, Đức dưới

thời Quốc xã, Pháp dưới thời Napoleon...

Cần phải khẳng định ngay rằng, xu hướng trở thành bá quyền không phải là tham vọng của riêng Trung Quốc. Nó là ham muốn của bất kỳ một nước nào có vai trò nhất định khi tham gia vào quan hệ quốc tế (Nga, Pháp, Đức, Italy, Nhật Bản, Hàn Quốc v.v.).

Từ năm 1933, nhà nghiên cứu chính trị quốc tế Frederick Schuman đã viết rằng, do không có một cơ quan quyền lực trung ương đứng trên lập ra và thực thi các quy tắc ứng xử trên toàn cầu, nên mỗi quốc gia đều đơn độc, dễ bị tổn thương và do đó buộc phải ích kỷ.

Nước nào cũng phải tự cứu lấy mình. Điều này luôn đúng, cả trong ngắn hạn lẫn dài hạn, bởi vì nếu một quốc gia bị thua thiệt trước mắt thì rất có thể họ sẽ không tồn tại được lâu dài.

Cách tốt nhất để tự cứu là phải trở nên hùng mạnh hơn các nước khác trên nhiều phương diện, không chỉ là quân sự hay kinh tế. Kịch bản lý tưởng là trở thành bá quyền trong hệ thống, nếu không đạt tới phạm vi toàn cầu thì cũng phải là khu vực.

Nước lớn kìm chân nhau, nước nhỏ tận dụng

Theo John Mearsheimer, cùng với xu hướng khao khát trở thành bá quyền, mỗi nước lớn đều có xu hướng ngăn cản nước lớn khác xâm nhập vào vùng ảnh hưởng của mình. Ví dụ, Mỹ - bá quyền khu vực Tây bán cầu - tất yếu phải tìm cách kiểm soát Trung Quốc, bởi sợ Trung Quốc xâm phạm vào sân sau của Mỹ.

(Nguồn ảnh: funnytogo.com)

Hơn nữa, "nếu một nước có khả năng làm bá quyền xuất hiện, các nước lớn khác trong khu vực đó sẽ tìm cách kiềm chế". Từ nhận định đó, ta có thể thấy rằng hai nước lớn khác ở Đông Á là Nhật Bản và Hàn Quốc không dễ chấp nhận để Trung Quốc vươn lên địa vị bá quyền khu vực.

Áp dụng lý thuyết này, Việt Nam có thể tận dụng quan hệ với các nước lớn trong khu vực (Nhật Bản, Hàn Quốc) và thế giới (Mỹ, Anh, Pháp), mở rộng quan hệ quốc tế đa phương để tạo cho mình một thế cân bằng.

Tất nhiên, điểm cốt yếu là, để chống lại bá quyền, các nước đối tượng của bá quyền không còn cách nào khác là phải liên tục nâng cao vị thế của mình trên trường quốc tế, thúc đẩy sự thịnh vượng về kinh tế.

Nước càng yếu thế về kinh tế - quân sự, thì càng phải phát triển sức mạnh ngoại giao và sự liên kết với các nước khác. Điều tối kỵ là một quốc gia vừa nhỏ yếu vừa bị cô lập trên thế giới và trong các mối quan hệ bang giao.

Cuối cùng, theo các học giả về quan hệ quốc tế, một điều mà những quốc gia "nạn nhân" cần đặc biệt lưu ý, là không có sự mặc cả giữa bá quyền và đối tượng của bá quyền. Nói cách khác, tham vọng bá quyền của một nước lớn sẽ không bao giờ dừng lại, chính bởi cái nguyên tắc "tự cứu" mà Frederick Schuman đưa ra (nói trên). Nước nhỏ không thể thỏa thuận với nước lớn rằng sự bành trướng của nước lớn sẽ chỉ giới hạn ở một mức độ nào đó để không ảnh hưởng tới nước nhỏ.

Bá quyền luôn không đơn thuần là sức mạnh bạo lực, vì vậy, để có được bá quyền, không thể thiếu được cách cư xử mang tính đồng thuận, chấp nhận và góp phần, một phần hoặc toàn thể, của những kẻ bị bá quyền.

- [Đoan Trang](#)

Kỳ sau: [Những biểu hiện bá quyền trong thế giới hiện đại](#)